

WYDZIAŁ I

Krajowi

Maria Karpluk (30 X 1925–2 I 2016)

Profesor Maria Karpluk urodziła się 30 października 1925 r. w Brodach, gdzie przed wybuchem wojny ukończyła II klasę gimnazjum, ale maturę zdała dopiero w 1946 r. w Kielcach. W latach 1946–1952 studiowała filologię polską na Uniwersytecie Jagiellońskim, uczestnicząc w seminariach profesorów W. Taszyckiego, K. Nitscha, T. Lehra-Splawińskiego, Z. Klemensiewicza, J. Janowa, S. Pigonia, a ponadto w wykładach J. Kuryłowicza, J. Safarewicza, T. Milewskiego. Już na II roku studiów podjęła prace zleczone w Komisji Ustalania Nazw Miejscowych (na Ziemiach Odzyskanych) oraz w Pracowni Słownika Staropolskich Nazw Osobowych pod kierunkiem prof. Taszyckiego. W 1949 r. została zatrudniona w Pracowni Słownika Polszczyzny XVI w. Instytutu Badań Literackich i kierowała tą pracownią po prof. Taszyckim aż do jej rozwiązania w 1993 r. Doktorat uzyskała w 1962, habilitację w 1969, a profesurę w 1981 r.; na emeryturę przeszła w roku 1995.

Działalność naukową rozpoczęła na początku lat pięćdziesiątych, publikując opartą na pracy magisterskiej rozprawkę *Polskie nazwy miejscowe od imion kobiecych* (1955). Doktorat uzyskała na UJ na podstawie książki *Słowiańskie imiona kobiece* (1961). W pracy tej zanalizowała ogromny materiał rodzimych imion kobiecych z całej średniowiecznej Słowiańszczyzny. Kolejne artykuły z tej serii poświęciła słowiańskim imionom chrześcijańskim, wprowadzając je jako argument do dyskusji nad liturgią słowiańską w Polsce (typ *Klimont*, *Koźma*, *Łuka*). Przez wiele lat była sekretarzem naukowym pisma „Onomastica”, recenzując, a często redagując składane do druku artykuły. Przez wiele lat była członkiem

redakcji „Języka Polskiego” oraz kilku innych periodyków i wydawnictw językoznawczych.

Drugą, choć pod względem włożonego trudu raczej dominującą, dziedziną badań prof. Marii Karpluk była leksykografia oraz język autorów, przede wszystkim XVI-wiecznych. Zatrudniona etatowo w Krakowskim Zespole Słownika Polszczyzny XVI w. IBL PAN, od jego powstania w 1949 do rozwiązania w 1993 r., przeszła w nim wszystkie stopnie naukowe – od asystenta do profesora i kierownika Zespołu. Miała swój autorski udział we wszystkich wydanych pod red. M. R. Mayenowej, a następnie F. Peplowskiego tomach – od I (1966) do XXII (1994), obejmujących hasła *A–O*, gdzie sygnowanych przez Marię Karpluk artykułów słownikowych zebrało się ponad 1200. Ogromnym trudem było również współredagowanie kilku tomów SPXVI, z reguły 100-arkuszowych. Szereg artykułów i kilka książek poświęciła językowi staropolskich autorów: Jana z Szamotuł (Paterka), Mikołaja Reja, Jana Kochanowskiego, Macieja Strykowskiemu, Jana Cervusa z Tucholi, Jana Jurkowskiego, oraz polskim tłumaczeniom Erazma z Rotterdamu. Ważną pozycję w dorobku naukowym prof. Karpluk stanowią prace edytorskie, m.in. *Kolędy polskie. Średniowiecze i wiek XVI* oraz *Listy polskie z lat 1525–1548*. Uczestniczyła w językoznawczym opracowaniu do druku *Dzieł wszystkich Jana Kochanowskiego i Macieja Strykowskiemu*, którego regionalizmy i cechy ruskie omówiła w osobnej książce. Na szczególne uznanie zasługują liczne publikacje na temat polskiego języka religijnego, co zaowocowało *Słownikiem staropolskiej terminologii chrześcijańskiej, do r. 1500* (2001). Kilka studiów poświęciła językowi XVII-wiecznych katolickich godzinek. Pisała o słownictwie cerkiewnym w polszczyźnie XVI–XVII wieku.

Zajmowała się też polszczyzną kresową, pisząc m.in. o języku metropolity kijowskiego Piotra Mohyły w polemice religijnej z Kasjanem Sakowiczem, o przedwojennej gwarze okolic Brodów, kresowizmach ukraińskiego pochodzenia w poezji Kazimierza Wierzyńskiego, a także o polskich nazwach osobowych i miejscowych w języku jidysz, utrwalonych przez I. Baszewisa-Singera.

Ukoronowaniem naukowym życia prof. Marii Karpluk stał się obszerny wybór prac *Staropolskie studia językoznawcze* (PAU 2010). Znalazły się w nich studia na temat obrządku słowiańskiego na ziemiach polskich, staropolskiej terminologii chrześcijańskiej, języka tłumaczeń Biblii, kolęd, godzinek i kazań. Badaczka omówiła wpływy czeskie w epoce staropolskiej i cerkiewnoruskiej w XVI–XVII wieku. Szczególnie cenne są obserwacje na temat pochodzenia staropolskiego słownictwa religijnego. Jak wykazała uczona, w większości zostało ono przejęte z języka staroczeskiego, a za jego pośrednictwem z łaciny, niemieckiego i staro-cerkiewno-

-słowiańskiego. Wiele uwagi poświęciła genezie nazwiska polskiego; rozwiązała szereg zagadek onomastycznych, m.in. imienia *Masław* [Męsław] (od mazowieckiego *Męcisław*), *Piotrowin* (zniekształcona nazwa miejscowa *Piotrawin* od imienia kobiecego *Piotrawa*). W tomie została umieszczona bibliografia prac uczzonej, licząca w sumie ponad 250 pozycji.

Prof. Maria Karpluk zmarła po długiej chorobie 2 stycznia 2016 r. w domu opieki „Pod klonami” w Głogoczowie i została pochowana na cmentarzu Rakowickim w Krakowie.

Leszek Bednarczuk